Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

13. juuli 2023*

Eelotsusetaotlus – Kapitali vaba liikumine – Asutamisvabadus – Määrus (EL) 2019/452 – Liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette välisinvesteeringute taustauuringumehhanismid, kui neid investeeringuid tehakse „strateegilistesse“ residendist ettevõtjatesse – Nende õigusnormide alusel tehtud otsus, millega keelatakse residendist äriühingul omandada kogu osalus teises residendist äriühingus – Ettevõtja, milles osalus omandati, käsitlemine „strateegilise“ ettevõtjana, kuna tema põhitegevus on teatud põhitoorainete, nagu kruusa, liiva ja savi kaevandamine – Osaluse omandava ettevõtja käsitamine „välisinvestorina“, kuna ta kuulub kontserni, mille valdusühing asub kolmandas riigis – Liikmesriigi riigi huvide, avaliku julgeoleku või avaliku korra kahjustamine või kahjustamise oht – Eesmärk tagada põhitoorainetega varustatus ehitussektoris, eelkõige piirkondlikul tasandil

Kohtuasjas C-106/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) 1. veebruari 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. veebruaril 2022, menetluses

Xella Magyarország Építőanyagipari Kft.

versus

Innovációs és Technológiai Miniszter,

menetluses osales:

„JANES ÉS TÁRSA“ Szállítmányozó, Kereskedelmi és Vendéglátó Kft.,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Prechal (ettekandja), kohtunikud M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl ja J. Passer,

kohtujurist: T. Ćapeta,

kohtusekretär: ametnik I. Illéssy,

arvestades kirjalikku menetlust ja 8. detsembri 2022. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: ungari.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Xella Magyarország Építőanyagipari Kft., esindaja: *ügyvéd* T. Kocsis,

– Ungari valitsus: esindajad M. Z. Fehér ja K. Szíjjártó,

– Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Gentili,

– Euroopa Komisjon, esindajad: G. Conte, M. Mataija, G. von Rintelen ja A. Tokár,

olles 30. märtsi 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada ELTL artikli 65 lõike 1 punkti b koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. märtsi 2019. aasta määruse (EL) 2019/452, millega luuakse liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik (ELT 2019, L 79 I, lk 1), põhjendustega 4 ja 6 ning ELL artikli 4 lõikega 2.

2 Taotlus on esitatud vaidluses, mille pooled on Ungari õiguse alusel asutatud äriühing Xella Magyarország Építőanyagipari Kft. (edaspidi „Xella Magyarország“) ja Innovációs és Technológiai Miniszter (Ungari innovatsiooni- ja tehnoloogiaminister, edaspidi „minister“) ning mille ese oli viimase otsus, millega keelati sel äriühingul omandada kogu osalus samuti Ungari õiguse alusel asutatud äriühingus „JANES ÉS TÁRSA“ Szállítmányozó, Kereskedelmi és Vendéglátó Kft. (edaspidi „Janes és Társa“), mida käsitatakse „strateegilise“ äriühinguna Ungari õigusnormide kohaselt, milles nähakse ette välismaiste investeeringute taustauuringute regulatsioon.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Määruse 2019/452 põhjendustes 4, 6, 10, 13 ja 36 on märgitud:

„(4) Käesolev määrus ei mõjuta liikmesriikide õigust teha erandeid kapitali vabale liikumisele vastavalt [ELTL] artikli 65 lõike 1 punktile b. Mitu liikmesriiki on kehtestanud meetmed, mille kohaselt võivad nad piirata sellist liikumist avaliku korra või avaliku julgeoleku kaalutlustel. […]

[…]

(6) Välismaised otseinvesteeringud kuuluvad ühise kaubanduspoliitika valdkonda. Vastavalt [ELTL] artikli 3 lõike 1 punktile e on ühine kaubanduspoliitika liidu ainupädevuses.

[…]

(10) Liikmesriigid, kellel on taustauuringumehhanismid olemas, peaksid võtma liidu õigusega kooskõlas vajalikke meetmeid, et takistada kõrvalehoidmist nende taustauuringumehhanismidest ja taustauuringumenetluses tehtud otsuste täitmisest. See peaks hõlmama investeeringuid, mis tehakse liidusiseselt kunstlike skeemide kaudu, mis ei kajasta majanduslikku tegelikkust ja võimaldavad kõrvale hoida taustauuringumehhanismidest ja taustauuringumenetluses tehtud otsuste täitmisest, kui investorit omab või kontrollib kolmanda riigi füüsiline isik või ettevõtja. See ei piira ELi toimimise lepingus sätestatud asutamisvabadust ja kapitali vaba liikumist.

[…]

(13) Selle kindlakstegemisel, kas välismaine otseinvesteering võib mõjutada julgeolekut või avalikku korda, peaks liikmesriikidel ja komisjonil olema võimalik arvesse võtta kõiki asjaomaseid tegureid, sealhulgas mõju elutähtsale taristule, tehnoloogiale (sh progressi võimaldav tehnoloogia) ja julgeoleku tagamiseks või avaliku korra säilitamiseks olulistele sisenditele, mille katkemisel, häirel, kadumisel või hävimisel oleks liikmesriigis või liidus märkimisväärne mõju. Sellega seoses peaks liikmesriikidel ja komisjonil olema samuti võimalik arvesse võtta välismaise otseinvesteeringu konteksti ja asjaolusid, eeskätt seda, kas välisinvestorit kontrollib otse või kaudselt, näiteks olulise rahastuse, sealhulgas toetuste kaudu, kolmanda riigi valitsus või kas ta tegeleb riigi juhitud välisprojektide või -programmidega.

[…]

(36) Kui välismaise otseinvesteeringu puhul on tegemist koondumisega, mis kuulub nõukogu [20. jaanuari 2004. aasta määruse (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (ELT 2004, L 24, lk 1; ELT eriväljaanne 08/03, lk 40)] kohaldamisalasse, ei või käesoleva määruse kohaldamine piirata määruse (EÜ) nr 139/2004 artikli 21 lõike 4 kohaldamist. […]“.

4 Määruse 2019/452 artikli 1 „Reguleerimisese ja kohaldamisala“ lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevas määruses kehtestatakse raamistik liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringuteks liikmesriikide poolt julgeoleku või avaliku korra kaalutlustel […]“.

5 Sama määruse artiklis 2 „Mõisted“ on sätestatud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) „välismaine otseinvesteering“ – investeering, mille teeb välisinvestor ja mille eesmärk on luua või säilitada püsivat ja otsest seost välisinvestori ja selle ettevõtja vahel, kellele rahalised vahendid kättesaadavaks tehakse, et tegeleda majandustegevusega liikmesriigis, sealhulgas investeeringud, mis võimaldavad tegelikku osalust majandustegevusega tegeleva ettevõtja juhtimises või kontrollimises;

2) „välisinvestor“ – kolmanda riigi füüsiline isik või ettevõtja, kes kavatseb teha välismaist otseinvesteeringut või on selle teinud;

[…]

4) „taustauuringumehhanism“ – üldkohaldatav meede nagu seadus või määrus ning sellele lisatud haldusnõuded, rakendusnormid või -suunised, kus on esitatud tingimused ja menetlused, et välismaiseid otsinvesteeringuid julgeoleku või avaliku korra kaalutlustel hinnata, uurida, nende tegemiseks luba anda, nende suhtes tingimusi kehtestada, nende tegemist keelata või neid tühistada;

[…]

7) „kolmanda riigi ettevõtja“ – ettevõtja, kes on asutatud või kelle tegevus on muul viisil korraldatud kolmanda riigi õiguse alusel.“

6 Nimetatud määruse artikli 3 „Liikmesriikide taustauuringumehhanismid“ lõikes 6 on ette nähtud:

„Liikmesriigid, kes on kehtestanud taustauuringumehhanismi, jätavad jõusse, muudavad või võtavad vastu meetmeid, mida on vaja, et selgitada välja ja hoida ära kõrvalehoidmine taustauuringumehhanismidest ja taustauuringumenetluses tehtud otsuste täitmisest.“

7 Sama määruse artikkel 4 „Tegurid, mida liikmesriigid või komisjon võivad arvesse võtta“ sätestab:

„1. Selle kindlakstegemiseks, kas välismaine otseinvesteering võib mõjutada julgeolekut või avalikku korda, võivad liikmesriigid ja komisjon arvesse võtta selle võimalikku mõju muu hulgas järgmisele:

[…]

c) elutähtsate sisenditega, sealhulgas energia või toorainetega varustamine, samuti toiduga kindlustatus;

[…]

2. Selle kindlakstegemisel, kas välismaine otseinvesteering võib mõjutada julgeolekut või avalikku korda, võivad liikmesriigid ja komisjon arvesse võtta ka eelkõige seda, kas:

a) välisinvestorit kontrollib otseselt või kaudselt kolmanda riigi valitsus, sealhulgas riigiasutused või relvajõud, muu hulgas omandistruktuuri või olulise rahastamise kaudu;

[…]“.

8 Määruse 2019/452 artikli 6 „Koostöömehhanism seoses välismaiste otseinvesteeringutega, mille tausta uuritakse“ lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid teatavad komisjonile ja teistele liikmesriikidele kõikidest välismaistest otseinvesteeringutest nende territooriumil, mille tausta uuritakse, esitades selleks võimalikult kiiresti käesoleva määruse artikli 9 lõikes 2 osutatud teabe. […]“.

9 Selle määruse artikkel 9 näeb ette:

„1. Liikmesriigid tagavad, et artikli 6 lõike 1 alusel esitatud teave või komisjoni ja teiste liikmesriikide poolt artikli 6 lõike 6 ja artikli 7 lõike 5 alusel taotletud teave tehakse komisjonile ja taotluse esitanud liikmesriikidele põhjendamatu viivituseta teatavaks.

2. Lõikes 1 osutatud teave hõlmab järgmist:

a) välisinvestori ja selle ettevõtja omandistruktuur, kellele välismaist otseinvesteeringut kavatsetakse teha või kellele see on tehtud, sealhulgas teave kontrolliva investori ja kapitalis osaluse kohta;

[…]“.

Ungari õigus

10 17. juuni 2020. aasta LVIII seaduse eriolukorra lõppemise ja pandeemiaalase valmisolekuga seotud üleminekunormide kohta (veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. Törvény; *Magyar Közlöny* 2020/144) (põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis; edaspidi „Vmtv“) § 276 on sätestatud:

„Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. „riigi huvi“: avalik huvi, mida ei reguleeri Euroopa Liidu valdkondlik õigus ega riigisisene õigus ning mis on seotud võrkude ja seadmete turvalisuse ja talitlusvõimega või varustamise järjepidevusega.

2. „välisinvestor“:

a) juriidiline isik või muu üksus, kes on asutatud Ungaris, muus Euroopa Liidu liikmesriigis, muus Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis või Šveitsi Konföderatsioonis ja kes omandab aktsiaid või kvalifitseeritud osaluse Ungaris asuvas äriühingus, mis tegeleb § 277 lõikes 2 nimetatud tegevusega, kui isik, kellel on „otsustav mõju“ 26. veebruari 2013. aasta seaduse nr V tsiviilseadustiku kehtestamise kohta (Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény; *Magyar Közlöny* 2013/31) tähenduses (põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis; edaspidi „tsiviilseadustik“) selle juriidilise isiku või muu üksuse üle, on muu riigi kui Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanik või sellises muus riigis asutatud juriidiline isik või muu üksus;

b) muu riigi kui Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanik või sellises muus riigis asutatud juriidiline isik või muu üksus;

3. „strateegiline ettevõtja“: piiratud vastutusega äriühing või kinnise või avatud osalusstruktuuriga aktsiaselts, mille asukoht on Ungaris ja mille põhi- või kõrvaltegevusala, nagu see määratletakse valitsuse määrusega, kuulub energeetika-, transpordi- või sidesektorisse või mõnesse strateegilise tähtsusega sektorisse [määruse 2019/452] artikli 4 lõike 1 punktide a–e tähenduses, välja arvatud finantstaristu.“

11 Vmtv § 277 näeb ette:

„1) Strateegilise tähtsusega ettevõtja puhul tuleb juhul, kui lepingu sõlmimine, ühepoolse tahteavalduse väljendamine või äriühingu otsus […] tekitab lõigetes 2–4 nimetatud õiguslikke tagajärgi, […] nendest teatada [ministrile], kes kinnitab nende teadmiseks võtmist järgmiste tehingute korral:

a) strateegilises ettevõtjas täies ulatuses või osaliselt, tasuta või tasu eest osaluse võõrandamine omandiõiguse ülemineku teel mis tahes kujul, sealhulgas sissemaksena,

[…]

2) Kui investeeringu koguväärtus on 350 miljonit Ungari forintit (HUF) (ligikaudu 935 720 eurot) või ületab seda summat, tuleb § 276 punktis 3 osutatud sektorites teatamisel märkida:

a) iga „välisinvestor“ § 276 punkti 2 alapunkti a tähenduses […], kui ta:
aa) omandades mõne lõike 1 punktides a–c nimetatud tehingu tagajärjel strateegilises ettevõtjas otsese või kaudse osaluse […]

[…]

omandab otseselt või kaudselt „enamusosaluse“ selles strateegilises ettevõtjas tsiviilseadustiku tähenduses,

[…]“.

12 Vmtv §-s 283 on sätestatud:

„1) Pärast asjakohase teate saamist vaatab minister selle viivitamata läbi:

[…]

b) kui teatanud isiku poolt vara või väärtpaberi omandamine, kasutusvalduse või käitamisõiguse saamine kahjustab või ohustab kahjustada Ungari riigi huve, avalikku julgeolekut või avalikku korda tema territooriumil, või kui selline oht on olemas, võttes eelkõige arvesse varustuskindlust seoses ühiskonna põhivajadustega, vastavalt ELTL artiklile 36, artikli 52 lõikele 1 ja artikli 65 lõikele 1,

[…]

2) Minister teeb hiljemalt 30 tööpäeva jooksul alates teate saamisest järgmist […]:

a) kui lõike 1 punktides b–e nimetatud tingimused ei ole täidetud, kinnitab ta kirjalikult, et ta on teate teadmiseks võtnud;

b) kui lõike 1 punktides b–e nimetatud tingimused on täidetud, keelab ta vara või väärtpaberi omandamise, kasutusvalduse või käitamisõiguse saamise […]

[…]“.

13 Valitsuse 17. juuni 2020. aasta määruse nr 289/2020, millega määratakse kindlaks Ungaris asuvate äriühingute majanduslikuks kaitseks vajalikud tegevusalad (magyarországi székhelyű gazdasági társaságok gazdasági célú védelméhez szükséges tevékenységi körök meghatározásáról szóló 289/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet; *Magyar Közlöny* 2020/145) (põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis), I lisas on loetletud tegevusalade kategooriad, millel tegutsemise korral loetakse Ungaris asuv äriühing strateegilisse sektorisse kuuluvaks äriühinguks Vmtv tähenduses. Selles lisas nimetatud kategooriaks nr 22 on „[o]lulise tähtsusega toorained“ ja selle kategooria 8. alaliik on „[m]uud tüüpi kaevandustegevus“.

14 Tsiviilseadustiku § 8:2 „Mõju“ sätestab:

„1) „Enamusosalus“ – seos, mille kaudu füüsiline või juriidiline isik (edaspidi „mõjutav üksus“) omab üle 50% hääleõigustest või avaldab juriidilises isikus otsustavat mõju.

2) Mõjutaval üksusel on juriidilise isiku üle otsustav mõju, kui ta on juriidilise isiku liige või aktsionär, ja

a) tal on õigus valida või tagasi kutsuda enamust kõnealuse juriidilise isiku juhtivtöötajatest või nõukogu liikmetest või

b) kõnealuse juriidilise isiku teised liikmed või aktsionärid hääletavad mõjutava üksusega sõlmitud lepingu alusel sama moodi kui tema või kasutavad oma hääleõigust tema kaudu ja neile kuulub koos üle poole häältest.

3) Enamusosalust eeldatakse ka juhul, kui kaudne mõju annab mõjutavale üksusele lõigetes 1 ja 2 sätestatud õigused.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 Ungari õiguse alusel asutatud äriühing Xella Magyarország tegutseb Ungari ehitusmaterjalide turul ja tema põhitegevusala on betoonist ehituselementide tootmine. Tema kapitalis kuulub 100% osalus Saksa õiguse alusel asutatud äriühingule Xella Baustoffe GmbH, mille kapitalis kuulub samuti 100% osalus Luksemburgi õiguse alusel asutatud äriühingule Xella International SA. Viimati nimetatud äriühing omakorda kuulub kaudselt LSF10 XL Investments Ltd-le, mis on Bermudal registreeritud Lone Stari kontserni valdusühing, kusjuures viimati nimetatud kontsern kuulub osalusteahela lõpus Iiri kodanikule J. P. G.

16 29. märtsi 2017. aasta otsuses ei olnud komisjon määruse nr 139/2004 alusel läbi viidud ettevõtjate koondumise kontrolli raames vastu sellele, et Luksemburgis asuv LSF10 XL Bidco SCA, mis on Ameerika Ühendriikides asuva Lone Star Fund X-i ja Bermudal asuva Lone Star Fund X-i tütarettevõtja, omandab kontrolli Xella Internationali üle, ning tunnistas tehingu siseturuga kokkusobivaks.

17 Ungari õiguse alusel asutatud äriühing Janes és Társa kuulub teisele Ungari õiguse alusel asutatud äriühingule „PAN3“ Építőipari és Kereskedelmi Kft. Tema põhitegevusala on Lázis (Győr-Moson-Soproni maakond, Pannonhalma vald, Ungari) asuvas talle kuuluvas karjääris kruusa, liiva ja savi kaevandamine ja see tegevus kuulub valitsuse dekreedi nr 289/2020 I lisas

nimetatud 22. kategooria 8. alaliigi alla, millest tuleneb, et see ettevõtja kvalifitseerub „strateegiliseks ettevõtjaks“ Vmtv § 276 lõike 3 tähenduses. Tema turuosa Ungari asjaomase tooraine tootmise turul on 0,52%.

18 Janes és Társa aastatoodangust ostab ligikaudu 90% Xella Magyarország, kes muudab selle tooraine karjääri läheduses asuvas talle kuuluvas tehases lubjaliivatellisteks, ning ülejäänud 10% toodangust ostavad kohalikud ehitussektori ettevõtjad.

19 Xella Magyarország sõlmis 29. oktoobril 2020 müügilepingu, et omandada 100% osalus Janes és Társas, ning saatis ministrile Vmtv § 277 lõike 1 punkti a alusel teate, paludes tal Vmtv § 283 lõike 2 punkti a kohaselt võtta asjaomane tehing teadmiseks või kinnitada, et see formaalsus ei ole tema omandistruktuuri arvestades vajalik.

20 Minister keelas 30. detsembri 2020. aasta otsusega Vmtv § 283 lõike 1 punkti b ja lõike 2 punkti b alusel teatatud tehingu läbiviimise, tuues põhjuseks Vmtv § 276 punktis 1 nimetatud „riigi huvid“.

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) tühistas selle otsuse põhjusel, et minister ei olnud järginud menetlusnorme ja oli rikkunud põhjendamiskohustust, ning kohustas viimast uut menetlust läbi viima.

22 Uue menetluse tulemusel tehtud 20. juuli 2021. aasta otsusega (edaspidi „põhikohtuasjas käsitletav otsus“) keelas minister Vmtv § 283 lõike 2 punkti b alusel uuesti teatatud tehingu läbiviimise, võttes arvesse selle § 276 punkte 1 ja 2, § 277 lõike 2 punkti a alapunkti aa ning § 283 lõike 1 punkti b.

23 Selle otsuse põhjendustes kvalifitseeris minister Xella Magyarországi „välisinvestoriks“ Vmtv § 276 punkti 2 tähenduses, kuna ta kuulub kaudselt Bermudal asutatud äriühingule LSF10 XL Investments. Lisaks leidis ta, et tooraine nii kaevandamis- ja varustuskindlus kui ka prognoositavus on strateegilise tähtsusega. Ministri sõnul on COVID-19 pandeemia näidanud selgelt, et lühikese aja jooksul võivad tekkida tõsised häired ülemaailmsete tarneahelate toimimises, millel on negatiivsed tagajärjed, mis võivad kahjustada riigi majandust. Ta rõhutas, et ehitussektoris juba domineerisid selliste täitematerjalide nagu liiva, kruusa ja killustiku tootmises välismaisel kapitalil põhinevad Ungari tootjad.

24 Minister asus seisukohale, et kui Janes és Társa läheb kaudselt Bermudal asutatud äriühingu omandisse, kujutab see endast pikemaajalist ohtu tooraine varustuskindlusele ehitussektoris, eriti piirkonnas, kus see äriühing asub, kuna tema turuosa selles piirkonnas oleks 20,77%. Strateegilise ettevõtja omandamine välismaise omaniku poolt vähendaks ka kodumaise kapitaliga ettevõtjate osakaalu, mis võib kahjustada „riigi huve“ laias tähenduses.

25 Xella Magyarország vaidlustas põhikohtuasjas käsitletava otsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtus, väites, et see otsus kujutab endast meelevaldset diskrimineerimist või kapitali vaba liikumise varjatud piirangut, arvestades eelkõige ELTL artikleid 54 ja 55, milles mõlemas on tunnustatud liidus asuvate äriühingute asutamisvabadust. Ta rõhutas, et osalusteahela lõpus kuulus ta isikule, kes on liidu liikmesriigi kodanik. Ainus põhjus, miks omandamine keelati, on see, et tema omandistruktuur „ei ole riiklik“. Ta väitis ka, et Vmtv-s kasutatud mõiste „riigi huvid“ ebaselgus võib rikkuda õigusriigi aluspõhimõtet.

26 Neid asjaolusid arvestades otsustas Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artikli 65 lõike 1 punkti b tuleb määruse 2019/452 põhjendusi 4 ja 6 ning ELL artikli 4 lõiget 2 arvesse võttes tõlgendada nii, et see hõlmab võimalust kehtestada niisuguse taustauuringumehhanismi, nagu on ette nähtud Vmtv 85. jaotises, eelkõige selle § 276 punktis 1 ja punkti 2 alapunktis a ning § 283 lõike 1 punktis b?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas ainuüksi asjaolu, et komisjon viis oma koondumiste kontrolli pädevust teostades läbi menetluse kaudse välisinvestori omandistruktuuri suhtes ja andis koondumisele loa, välistab kohaldatavast liikmesriigi õigusest tuleneva otsustusõiguse teostamise?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

27 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artikli 65 lõike 1 punkti b koostoimes määruse 2019/452 põhjendustega 4 ja 6 ning ELL artikli 4 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormides ette nähtud välismaiste investeeringute taustauuringumehhanism, mis võimaldab keelata strateegiliseks ettevõtjaks peetava residendist äriühingu omandamise niisuguse residendist äriühingu poolt, mis kuulub mitmes eri liikmesriigis asuvatest äriühingutest koosnevasse kontserni ja milles omab otsustavat mõju kolmanda riigi ettevõtja, põhjusel, et see omandamine kahjustab või võib kahjustada riigi huvi tagada eelkõige kohalikul tasandil ehitussektori varustuskindlus seoses põhitoorainetega nagu kruus, liiv ja savi.

28 See küsimus on esitatud asjaoludel, kus Ungari õiguse alusel asutatud äriühing Xella Magyarország – mis kuulub kontserni, mille valdusühing on asutatud Bermudal ja mis osalusteahela lõpus kuulub Iiri kodanikule – soovis omandada kogu osaluse Ungari õiguse alusel asutatud äriühingus Janes és Társa, kelle peamine tegevusala on teatavate põhitoorainete, nagu kruusa, liiva ja savi kaevandamine ning keda selle kaevandamistegevuse tõttu peetakse „strateegiliseks“ ettevõtjaks. Sellest omandamisest teatati Ungari pädevale ministrile, kes selle põhikohtuasjas käsitletava otsusega keelas, peamiselt põhjusel, et see võib kahjustada riigi huvi tagada pidev põhitoorainetega varustamine ehitussektoris, eelkõige piirkondlikul tasandil.

Kohaldatava liidu õiguse kindlakstegemine

29 Esimesena olgu täheldatud, et mis puudutab esimeses küsimuses tehtud viidet määrusele 2019/452, siis nagu sisuliselt märkis ka komisjon, ei kuulu põhikohtuasjas kõne all olev omandamine selle määruse kohaldamisalasse.

30 Nimelt on määruse 2019/452 kohaldamisala määratletud selle määruse artikli 1 lõikes 1, mille kohaselt kehtestatakse määruses raamistik liitu tehtavate „välismaiste otseinvesteeringute“ taustauuringuteks liikmesriikide poolt julgeoleku või avaliku korra kaalutlustel.

31 Määruse 2019/452 artiklist 2, eelkõige selle artikli punktides 1, 2 ja 7 toodud definitsioonidest, tuleneb aga, et mõiste „välismaine otseinvesteering“ hõlmab teatavaid investeeringuid, mis puudutavad „välisinvestori“ pikaajalisi ja otseseid osalusi, kusjuures selles välisinvestori mõistes kasutatakse ka mõistet „kolmanda riigi ettevõtja“, kelleks on „ettevõtja, kes on asutatud või kelle tegevus on muul viisil korraldatud kolmanda riigi õiguse alusel“.

32 Sellest järeldub, et ettevõtjate investeeringute osas piirdub määruse 2019/452 kohaldamisala niisuguste investeeringutega liitu, mida teevad kolmanda riigi õiguse alusel asutatud või kolmanda riigi õiguse alusel muul viisil korraldatud ettevõtjad.

33 Seevastu ei ole põhikohtuasjas kõne all olevates riigisisestes õigusnormides ette nähtud välismaiste investeeringute taustauuringumehhanism kohaldatav mitte ainult sellises olukorras, kus on tegemist kolmanda riigi ettevõtja investeeringuga, vaid ka olukorras – millega just on tegemist põhikohtuasjas –, kus tegemist on investeeringuga, mille teeb Ungaris või muus liikmesriigis asutatud niisugune ettevõtja, milles kolmandas riigis asuval ettevõtjal on „enamusosalus“ tsiviilseadustiku § 8:2 tähenduses.

34 Järelikult, kuna määruse 2019/452 artikkel 1 seda teist olukorda ei hõlma, jäävad need riigisisesed õigusnormid selles osas selle määruse kohaldamisalast välja, mistõttu ei kuulu ka põhikohtuasjas kõne all olev omandamine, mis puudutab teisena nimetatud olukorda, selle määruse kohaldamisalasse.

35 Seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et määruse 2019/452 artikli 4 lõike 2 punktist a ja artikli 9 lõike 2 punktist a tuleneb, et välisinvestori omandistruktuuri võib arvesse võtta ühe tegurina, kui hinnatakse, kas asjaomane investeering võib endast kujutada ohtu julgeolekule või avalikule korrale.

36 See hindamistegur puudutab nimelt konkreetselt „asjaolu, kas välisinvestorit kontrollib eelkõige omandistruktuuri kaudu otseselt või kaudselt kolmanda riigi valitsus, sealhulgas avalik-õiguslikud asutused või relvajõud“.

37 Ent kuna see hindamistegur puudutab sõnaselgelt üksnes omandistruktuuri, mis on „välisinvestoril“ määruse 2019/452 artikli 2 punktis 2 määratletud mõiste tähenduses, st see piirdub kolmanda riigi ettevõtjatega, ei laiene selle määruse kohaldamisala, mis on määratletud sama määruse artikli 1 lõikes 1, investeeringutele, mille on teinud liikmesriigi õiguse alusel korraldatud niisugused ettevõtjad, kelles kolmanda riigi ettevõtjal on enamusosalus.

38 Pealegi ei nähtu Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et põhikohtuasjas käsitletav otsus oleks tehtud eesmärgiga takistada taustauuringumehhanismist kõrvalehoidmist määruse 2019/452 artikli 3 lõike 6 tähenduses.

39 Nimelt ei viita miski toimikus sellele, et käesoleval juhul on tegemist olukorraga, mida on silmas peetud selle määruse põhjenduses 10, mis selgitab artikli 3 lõike 6 ulatust, nimelt olukorraga, mis hõlmab „investeeringuid, mis tehakse liidusiseselt kunstlike skeemide kaudu, mis ei kajasta majanduslikku tegelikkust ja võimaldavad kõrvale hoida taustauuringumehhanismidest ja taustauuringumenetluses tehtud otsuste täitmisest, kui investorit omab või kontrollib kolmanda riigi füüsiline isik või ettevõtja“.

40 Teisena tuleb täheldada, et mis puudutab esimeses küsimuses tehtud viidet ELL artikli 4 lõikele 2, siis ei selgita eelotsusetaotluse esitanud kohus, kuidas on see viide sellele küsimusele vastamisel asjakohane, mistõttu ei tule seda küsimust selle sätte seisukohast analüüsida.

41 Kolmandana ja viimasena tuleb seoses põhikohtuasjas kohaldatava põhivabaduse kindlakstegemisega märkida, et kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus palub Euroopa Kohtul analüüsida asjasse puutuvaid riigisiseseid õigusnorme kapitali vaba liikumist käsitlevate EL toimimise lepingu sätete ja eelkõige ELTL artikli 65 lõike 1 punkti b alusel, kuuluvad õigusnormid, eelkõige sätted, mis käsitlevad strateegilises äriühingus „enamusosaluse“ andva osaluse omandamist „välisinvestori“ poolt, nagu normid, mida on kohaldatud põhikohtuasjas käsitletavas otsuses ja mida puudutab sõnaselgelt esimene eelotsuse küsimus, muu põhivabaduse, nimelt asutamisvabaduse alla.

42 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuuluvad riigisisesed õigusnormid, mida kohaldatakse osalusele, mis võimaldab kindlalt mõjutada äriühingu otsuseid ja otsustada äriühingu tegevuse üle, asutamisvabadust käsitlevate normide kohaldamisalasse, mitte kapitali vaba liikumist käsitlevate normide kohaldamisalasse (vt selle kohta 27. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Associação Peço a Palavra jt, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Käesoleval juhul on äriühingu kõigi osade omandamine vaieldamatult piisav selleks, et omandav äriühing saaks kindlalt mõjutada omandatava äriühingu juhtimist ja kontrolli (vt analoogia alusel 27. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Associação Peço a Palavra jt, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 44).

44 Selles kontekstis tuleb rõhutada, et vastavalt ELTL artiklile 54 on asutamisvabadus muu hulgas tsiviil- või kaubandusõiguslikel äriühingutel, mis on asutatud vastavalt liikmesriigi seadusele ja millel on liidu piires registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht, või äriühingutel, millel on liikmesriigi riikkondsus.

45 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et ELTL artiklis 54 nimetatud äriühingute registrijärgse asukoha, juhatuse asukoha või peamise tegevuskoha asukoht määrab kindlaks, millise liikmesriigi õiguskorrale nad alluvad, nagu seda tehakse füüsiliste isikute puhul kodakondsuse alusel (30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Inspire Art, C-167/01, EU:C:2003:512, punkt 97).

46 Teiseks ei tulene ühestki liidu õiguse sättest, et liidus asuvate äriühingute kas füüsilisest või juriidilisest isikust aktsionäride kodakondsus või riikkondsus mõjutab nende äriühingute õigust tugineda asutamisvabadusele, kuna liidu äriühingu staatuse määratlus põhineb ELTL artikli 54 kohaselt äriühingu asukohal ja õiguskorral, millega äriühing on seotud, mitte aktsionäride kodakondsusel või riikkondsusel (1. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Felixstowe Dock and Railway Company jt, C-80/12, EU:C:2014:200, punkt 40).

47 Sellest järeldub, et niisugusel äriühingul nagu Xella Magyarország on olenemata sellest, et ta kuulub äriühingute kontserni, mille valdusühing on asutatud kolmandas riigis, õigus tugineda EL toimimise lepinguga tagatud asutamisvabadusele, kui ta on seotud liikmesriigi õiguskorraga ja on seega liidu äriühing.

48 Järelikult ei saa mingil juhul Xella Magyarországi aktsionäride kodakondsusele või riikkondsusele tugineda selleks, et keelduda sellele äriühingule asutamisvabaduse kasutamise õiguse andmisest, seda enam, et vaidlust ei ole selles, et kontserni, millesse ta kuulub, lõplik omanik on Iiri kodanik.

49 Seega tuleb esimest eelotsuse küsimust analüüsida üksnes EL toimimise lepingu asutamisvabadust käsitlevate sätete alusel.

A. Esimese küsimuse vastuvõetavus

50 Mis puudutab esimese eelotsuse küsimuse vastuvõetavust, siis arvestades, et eelmises punktis tehti järeldus, et sellele küsimusele tuleb vastata üksnes EL toimimise lepingu asutamisvabadust käsitlevate sätete alusel, tuleb märkida, et need sätted ei ole kohaldatavad olukorra suhtes, mille kõik asjaolud on üheainsa liikmesriigi sisesed (7. septembri 2022. aasta kohtuotsus Cilevičs jt, C-391/20, EU:C:2022:638, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Kõik põhikohtuasjas käsitletava olukorra eripärased asjaolud näivad esmapilgul olevat üheainsa liikmesriigi sisesed, kuna esiteks on nii omandav äriühing Xella Magyarország kui ka omandatav äriühing Janes és Társa asjaomase liikmesriigi residendist äriühingud ning teiseks käsitleb viidatud küsimus seda, kas asutamisvabadust reguleerivate EL toimimise lepingu sätetega on kooskõlas riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad sellel liikmesriigil keelata investeeringud residendist äriühingutesse, mida peetakse strateegilise tähtsusega ettevõtjateks.

52 Siiski on esimesele eelotsuse küsimusele vastamisel tähelepanu väärt välismaine element, nimelt see, et omandav äriühing kuulub eelkõige erinevates liikmesriikides asuvatest äriühingutest koosnevasse kontserni, isegi kui need äriühingud ei näi asjaomase omandamise raames mängivat mingit otsest rolli.

53 Nimelt puudutab eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus sõnaselgelt Vmtv § 276 lõike 2 punkti a kooskõla liidu õigusega, kuivõrd see kohus viitab nimetatud Vmtv sättele ja seda kohaldatakse põhikohtuasjas käsitletavas otsuses.

54 Selle riigisisese sätte sõnastuse kohaselt kohaldatakse põhikohtuasjas kõne all olevaid liikmesriigi õigusnorme residendist äriühingutele ja teistes liikmesriikides asutatud äriühingutele, kes omandavad osaluse mõnes strateegilises ettevõtjas, kui isik, kellel on nendes äriühingutes enamusosalus, on kolmanda riigi füüsiline või juriidiline isik.

55 Nii kohaldati põhikohtuasjas käsitletavas otsuses kõnealust riigisisest sätet asjaolu tõttu, et kontserni, st kontserni Xella, millesse kuuluvad lisaks omandavale äriühingule ka tema Saksa õiguse alusel asutatud emaettevõtja ja Luksemburgi õiguse alusel asutatud „emaettevõtja ema“, kontrollib omakorda üks teine kontsern, nimelt kontsern Lone Star, mille valdusühing on asutatud kolmandas riigis, käesoleval juhul Bermudas.

56 Järelikult on omandava residendist äriühingu piiriülene omandistruktuur liidus, mis iseloomustab põhikohtuasjas kõne all olevat olukorda, esimesele eelotsuse küsimusele vastamisel asjakohane välismaine element.

57 Järelikult on see küsimus vastuvõetav.

Asutamisvabaduse piirangu olemasolu

58 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb „asutamisvabaduse piiranguteks“ ELTL artikli 49 tähenduses pidada kõiki meetmeid, mis keelavad või takistavad selle vabaduse kasutamist või muudavad selle vähem atraktiivseks (27. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Associação Peço a Palavra jt, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).

59 Ent asjasse puutuvad liikmesriigi õigusnormid, nagu neid kohaldati põhikohtuasjas käsitletavas otsuses, kujutavad endast ilmselgelt asjasse puutuva liidu äriühingu asutamisvabaduse piirangut, käesoleval juhul eriti olulist piirangut, kuna need võimaldavad liikmesriigi ametiasutustel julgeoleku ja avaliku korra kaalutlustel keelata liidu äriühingul „strateegilises“ residendist äriühingus niisuguse osaluse omandamise, mis võimaldab tal kindlalt mõjutada selle äriühingu juhtimist ja kontrolli.

Asutamisvabaduse piirangu võimalik põhjendatus

60 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et EL toimimise lepinguga tagatud põhivabaduse piirang võib olla lubatud üksnes tingimusel, et asjaomane riigisisene meede vastab ülekaalukale üldisele huvile, on taotletava eesmärgi saavutamiseks sobiv ega lähe kaugemale sellest, mis on eesmärgi saavutamiseks vajalik (3. veebruari 2021. aasta kohtuotsus Fussl Modestraße Mayr, C-555/19, EU:C:2021:89, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

61 Mis puudutab sellise ülekaaluka üldise huvi olemasolu, mis võib õigustada asutamisvabaduse piirangut, nagu see on kehtestatud põhikohtuasjas kõne all olevates riigisisestes õigusnormides, siis nähtub eelotsusetaotlusest, et kuna need õigusnormid võimaldavad muu hulgas keelata osaluse omandamise strateegilise tähtsusega residendist äriühingutes, kui see kahjustab või võib kahjustada riigi huve, siis on nende õigusnormide eesmärk eelkõige tagada varustuskindlus ja jätkuvus „seoses ühiskonna põhivajadustega“ kooskõlas muu hulgas ELTL artikli 52 lõikega 1.

62 Nagu nähtub põhikohtuasjas käsitletavast otsusest, mis on kokkuvõtlikult esitatud eelotsusetaotluses, on käesoleval juhul kõne all riigi konkreetne huvi tagada ehitussektori varustuskindlus ja järjepidevus eelkõige kohalikul tasandil, teatud põhitoorainete, nimelt kruusa, liiva ja savi osas, mida kaevandatakse riigi territooriumil.

63 Selles osas näeb ELTL artikli 52 lõige 1 ette, et asutamisvabaduse piirangut võib põhjendada avaliku korra, avaliku julgeoleku või rahvatervise huvidega.

64 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa puhtalt majanduslikke põhjendusi, mis on seotud riigi majanduse edendamise või selle sujuva toimimisega, kasutada õigustusena mõne aluslepingutega tagatud põhivabaduse piiramiseks (27. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Associação Peço a Palavra jt, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 70 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 Seevastu on Euroopa Kohus möönnud, et üldise huvi eesmärki või üldist huvi pakkuva teenuse tagamist taotlevad majanduslikud kaalutlused võivad endast kujutada ülekaalukat üldist huvi, mis võib õigustada mõne aluslepingutega tagatud põhivabaduse riivet (vt selle kohta 22. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Essent jt, C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, punkt 53, ja 27. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Associação Peço a Palavra jt, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).

66 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb siiski, et kuigi peamiselt jääb liikmesriikidele vabadus määrata oma riigisisestest vajadustest lähtudes kindlaks avaliku korra ja avaliku julgeoleku nõuded, tuleb neid põhjendusi liidu kontekstis ja eelkõige EL toimimise lepinguga tagatud põhivabadusest tehtavate eranditena siiski tõlgendada kitsalt, nii et nende ulatust ei saaks määrata iga liikmesriik ühepoolselt ilma liidu institutsioonide kontrollita. Seega saab avalikule korrale ja avalikule julgeolekule tugineda üksnes siis, kui ühiskonna põhihuvisid ähvardav oht on reaalne ja piisavalt tõsine. Neid põhjendusi ei tohi ka nende funktsioonist kõrvale kaldudes kuritarvitada, tuginedes neile tegelikult puhtmajanduslikel eesmärkidel (vt selle kohta 14. märtsi 2000. aasta kohtuotsus Église de scientologie, C-54/99, EU:C:2000:124, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Mis puudutab konkreetselt varustuskindluse eesmärki, siis on Euroopa Kohus otsustanud, et sellele eesmärgile saab tugineda üksnes siis, kui ühiskonna põhihuvisid ähvardav oht on reaalne ja piisavalt tõsine (8. novembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Kreeka, C-244/11, EU:C:2012:694, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).

68 Seoses ettevõtjatega, kes tegutsevad ja pakuvad avalikke teenuseid nafta-, side- ja energiasektoris, on Euroopa Kohus otsustanud, et eesmärk tagada asjaomase liikmesriigi territooriumil niisuguste toodete varustamiskindlus või niisuguste teenuste pakkumine kriisiolukordades võib endast kujutada avalikust julgeolekust tulenevat põhjendust ning seetõttu võib see õigustada võimalikku kapitali vaba liikumise piirangut (vt selle kohta 8. novembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Kreeka, C-244/11, EU:C:2012:694, punkt 65 ja seal viidatud kohtupraktika).

69 Ei saa aga asuda seisukohale, et põhikohtuasjas käsitletav eesmärk tagada eelkõige kohalikul tasandil ehitussektori varustuskindlus teatud põhitoorainetega, nimelt kaevandatava kruusa, liiva ja saviga, kuulub sarnaselt nafta-, side- ja energiasektori varustuskindluse tagamise eesmärgiga „ühiskonna põhihuvide“ hulka käesoleva kohtuotsuse punktides 66 ja 67 meenutatud kohtupraktika tähenduses, mistõttu ei tule selle eesmärgi suhtes kohaldada käesoleva kohtuotsuse punktis 68 meenutatud kohtupraktikat.

70 Lisaks tuleb tõdeda, et käesoleval juhul on nimetatud eesmärgile tuginetud selleks, et põhjendada asutamisvabaduse piirangut, mida – nagu märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 59 – tuleb pidada eriti oluliseks, kuna põhikohtuasjas kõne all olev otsus välistab selle põhivabaduse kasutamise liidu äriühingu poolt.

71 Samuti ei ilmne Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust ja tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kontrollib, et kohalikule ehitussektorile põhitoorainete tarnimise seisukohast oleks põhikohtuasjas käsitletava otsusega keelatud omandamine tegelikult selline, mis tooks kaasa „reaalse ja piisavalt tõsise ohu“ käesoleva kohtuotsuse punktides 66 ja 67 meenutatud kohtupraktika tähenduses.

72 Selles osas tundub esiteks selge, et enne omandamist ostis omandav äriühing juba ligikaudu 90% omandatava äriühingu kaevanduse asjaomase põhitooraine toodangust, töödeldes seda kaevanduse läheduses asuvas tehases, ning et ülejäänud 10% sellest toodangust ostsid kohalikud ehitussektori ettevõtjad.

73 Teiseks on üldteada, et kuna põhitoorainetel on oma olemuselt suhteliselt väike turuväärtus võrreldes eelkõige nende veokuluga, siis näib risk, et kaevanduse toodang läheb märkimisväärses osas ekspordiks ja seda põhitoorainet ei müüda enam kohalikul turul, vähetõenäoline või praktikas lausa välistatud.

74 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et EL toimimise lepingu asutamisvabadust käsitlevaid sätteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormides ette nähtud välismaiste investeeringute taustauuringumehhanism, mis võimaldab keelata strateegiliseks ettevõtjaks peetava residendist äriühingu omandamise niisuguse residendist äriühingu poolt, mis kuulub mitmes eri liikmesriigis asuvatest äriühingutest koosnevasse kontserni ja milles omab otsustavat mõju kolmanda riigi ettevõtja, põhjusel, et see omandamine kahjustab või võib kahjustada riigi huvi tagada eelkõige kohalikul tasandil ehitussektori varustuskindlus seoses põhitoorainetega nagu kruus, liiv ja savi.

Teine küsimus

75 Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas teise küsimuse ainult juhuks, kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis arvestades, et vastus esimesele küsimusele on eitav, ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

76 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

EL toimimise lepingu asutamisvabadust käsitlevaid sätteid

tuleb tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormides ette nähtud välismaiste investeeringute taustauuringumehhanism, mis võimaldab keelata strateegiliseks ettevõtjaks peetava residendist äriühingu omandamise niisuguse residendist äriühingu poolt, mis kuulub mitmes eri liikmesriigis asuvatest äriühingutest koosnevasse kontserni ja milles omab otsustavat mõju kolmanda riigi ettevõtja, põhjusel, et see omandamine kahjustab või võib kahjustada riigi huvi tagada eelkõige kohalikul tasandil ehitussektori varustuskindlus seoses põhitoorainetega nagu kruus, liiv ja savi.

Allkirjad